

Instytut Pamięci Narodowej - Szczecin

<https://szczecin.ipn.gov.pl/pl9/dla-mediow/komunikaty/29844,OKSZpNP-w-Szczecinie-podjela-z-zawieszenia-sledztwo-dotyczace-zbrodni-nazistowsk.html>
20.04.2024, 15:11

OKSZpNP w Szczecinie podjęła z zawieszenia śledztwo dotyczące zbrodni nazistowskich popełnionych w latach 1942-1945 r. na terenie ciężkiego więzienia w Słońsku

Data publikacji 26.02.2014

S 24/14/Zn

W dniu 24 lutego 2014 r. Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie podjęła z zawieszenia śledztwo byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Zielonej Górze, dotyczące zbrodni nazistowskich popełnionych w latach 1942-1945 r. na terenie ciężkiego więzienia w Słońsku - obecnie powiat Sulęcín (Zuchthaus Sonnenburg) przez funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej.

Część osadzonych tam więźniów - członków ruchu oporu trafiła do tego ciężkiego więzienia na przełomie 1942 i 1943 r., po zatrzymaniu ich przez hitlerowską Tajną Policję Państwową i Policję Bezpieczeństwa w ramach akcji „Noc i Mgła” (Nacht und Nebel), przeprowadzonej na szeroką skalę m.in. w Belgii, Francji, Holandii i Norwegii. Pewną, niezbyt liczną grupę więźniów stanowili Polacy, Rosjanie, Ukraińcy, kilkunastu Czechów - skazanych przez Sąd Ludowy (Volksgericht) w Norymberdze za udział w tajnej organizacji Obrona Naroda, Jugosłowianie i sami Niemcy. Ciała zmarłych w więzieniu z różnych przyczyn członków ruchu oporu, zatrzymanych w czasie akcji „Noc i Mgła”, przetrzymywanych w tym więzieniu, palono w krematorium we Frankfurcie n/O.

Stale w więzieniu przebywało co najmniej 2000 osadzonych - głównie Belgów, Holendrów, Francuzów, Norwegów, Luksemburczyków - dezerterów lub uchylających się od służby wojskowej w hitlerowskim wojsku, Niemców, Duńczyków, Rosjan, Ukraińców, Polaków, Czechów oraz Jugosłowian. W listopadzie 1944 r. około 800 więźniów z tego więzienia zostało przetransportowanych do KL Sachsenhausen. Ustalono, iż dyrektorem więzienia był radca regencyjny Theodor Knops, zastępcą Georg Rung, naczelnikiem służby ochrony wewnętrznej więzienia hauptwachmeister Emil Krause. Opiekę medyczną nad więźniami sprawował miejscowy doktor med. Erwin Seidler.

W nocy z 30 na 31 stycznia 1945 r. na polecenie Ministra Sprawiedliwości III Rzeszy Niemieckiej rozstrzelano z karabinów maszynowych oraz pojedynczymi strzałami w tył głowy, w ramach likwidacji więzienia, na jego dziedzińcu 819 więźniów politycznych i tzw. „zbrodniarzy wojennych”, głównie obywateli Francji, Belgii, Norwegii, 180 z Luksemburga i

około 80 Niemców. Grupa likwidacyjna złożona była z około 20 funkcjonariuszy SS – Gestapo, którzy przyjechali na egzekucję z Frankfurtu n/O. Dowodził nią SS-hauptsturmführer Wilhelm Nickel i SS-sturmbannführer Heinz Richter. Po zapoznaniu się na miejscu z kartoteką więźniów, dokonano ich selekcji – typując do rozstrzelania wszystkich więźniów politycznych oraz tych, którzy mieli zasądzone wyroki więzienia powyżej 3 lat. Więźniów na egzekucję wyprowadzali z cel na dziedziniec więzienia, parami strażnicy więzienni. Chorych zastrzelono na łózkach, w izbie chorych. Ocalało około 120-150 więźniów, którzy pomagali przy układaniu w stosy zwłok rozstrzelanych, ich podpaleniu, a następnie w ewakuacji personelu więziennego i członków ich rodzin w głąb III Rzeszy.

Decyzję o przeprowadzeniu egzekucji miał sankcjonować Herbert Klemm – zastępca ministra sprawiedliwości (sekretarz stanu ministerstwa) III Rzeszy, któremu to ministerstwu więzienie podlegało. Wpływ na decyzję o egzekucji miał też główny prokurator Sądu Apelacyjnego (Kammergericht) w Berlinie o nazwisku Hansen, który na początku stycznia 1945 r. zaproponował przekazanie więźniów „nie podlegających ewakuacji” w ręce Gestapo, celem likwidacji, a następnie był na miejscu w Słońsku jako przedstawiciel Ministra Sprawiedliwości.

Jako pierwsze, dochodzenie w powyższej sprawie prowadziły w lutym 1945 r. wojskowe władze sowieckie, po wkroczeniu do Słońska Armii Czerwonej – wykonano wówczas dokumentację fotograficzną ujawnionych ciał. Część zwłok więźniów, ułożonych w stertach pod murem, nosiło ślady dobita rannych w postaci urazów od uderzeń kolbami karabinów i ran postrzałowych głowy, ciała były ponadto nadpalone.

Ofiary egzekucji pochowano wówczas w 2 zbiorowych mogiłach w Słońsku. Egzekucję przeżył 1 więzień – obywatel Belgii, Leo Esseler, postrzelony w głowę, i 2 Jugosłowian: Wiekosław Leczek oraz Włodzimierz Sawicz – również poważnie rannych.

Przedmiotowe śledztwo obejmuje w aktualnym stanie trzy główne wątki:

1. stworzenie w więzieniu przez jego administrację i strażników warunków umożliwiających fizyczną likwidację osadzonych w nim osób, przeciwników hitleryzmu i więźniów politycznych poprzez wyniszczającą pracę w pobliskiej fabryce amunicji lub uciążliwe ćwiczenia fizyczne, głodowe racje żywnościowe, brak należytej opieki medycznej, fizyczne i psychiczne znęcanie się nad osadzonymi, przekazywanie ich w porozumieniu z policją polityczną z Frankfurtu n/O do obozów koncentracyjnych, skutkiem czego była śmierć bliżej nieustalonej liczby więźniów,
2. rozstrzelanie w dniu 31 stycznia 1945 r., przed samą ewakuacją więzienia przez funkcjonariuszy Gestapo z Frankfurtu n/O w porozumieniu z dyrektorem więzienia i przy pomocy niektórych strażników, 819 więźniów, w tym członków ruchu oporu z Belgii, Holandii, Francji i Norwegii oraz obywateli Wlk. Księstwa Luksemburg, Jugosłowian i Niemców,

3. uśmiercania więźniów przebywających w więziennej izbie chorych za pomocą zastrzyków z trucizną lub poprzez zaniechanie jakiegokolwiek leczenia przez lekarza med. Erwina Seidlera i pełniącego obowiązki sanitariusza Władisława Tomczka.

W toku śledztwa niezbędne będzie wykorzystanie materiałów archiwalnych, pozostających w gestii IPN, opracowań historycznych dotyczących ciężkiego więzienia w Słońsku, w celu ustalenia pełnej listy nazwisk więźniów, zmarłych w Słońsku i ofiar egzekucji w dniu 31 stycznia 1945 r., ustalenie danych osobowych i adresów żyjących krewnych ofiar z Francji, Belgii, Holandii, Norwegii, Luksemburga, Czech i byłej Jugosławii oraz Niemiec, pozyskanie za pośrednictwem Centrali Ścigania Zbrodni Nazistowskich w Ludwigsburgu materiałów ze śledztw prowadzonych w powojennych Niemczech, zainicjowanych m.in. przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce przeciwko wyżej wymienionym zbrodniarzom hitlerowskim, w związku z przestępczymi wydarzeniami w tym więzieniu, oraz ustalenie powojennych losów znanych z nazwisk pracowników ciężkiego więzienia w Sonnenburgu, jak też prokuratora nazistowskiego Sądu Apelacyjnego w Berlinie o nazwisku Hansen lub Hanson

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie nawiązała w styczniu br. współpracę z historykami Grupy Roboczej ds. obozu koncentracyjnego i ciężkiego więzienia w Słońsku ze Stowarzyszenia byłych Ofiar Reżimu Nazistowskiego i Muzeum Niemieckiego Ruchu Oporu z Berlina dr Hansem Coppi oraz dr Kasparem Nurnbergiem, którzy zadeklarowali daleko idącą pomoc w ustaleniu listy żyjących krewnych byłych więźniów tego więzienia, rozstrzelanych w wyniku przeprowadzonej egzekucji i ich aktualnych adresów zamieszkania z krajów Europy Zachodniej, przy gromadzeniu dokumentacji historycznej, jak też wykaz wszystkich posiadanych przez Stowarzyszenie dokumentów, dotyczących tego więzienia, uzyskanych od niemieckich urzędów, sądów oraz otrzymanych od współpracujących ze Stowarzyszeniem organizacji i osób z wyżej wymienionych krajów, pomoc w ustaleniu, gdzie znajdują się dokumenty z okresu II wojny światowej (lata 1942-1944) z krematorium, funkcjonującego przy cmentarzu we Frankfurcie n/O , w którym w latach 40. palono zwłoki więźniów z Sonnenburga, zmarłych w czasie odbywania kary, informacje o kilkunastu obywatelach Czechosłowacji, skazanych przez Volksgericht w Norymberdze za uczestnictwo w tajnej organizacji „Obrona Naroda”, na długoterminowe więzienie, osadzonych w Sonnenburgu i ich dalszym losie, listę 120-150 więźniów z Sonnenburga, których nie zakwalifikowano do fizycznej likwidacji, lecz ewakuowano w głąb Niemiec, z uwzględnieniem ich ostatnich miejsc zamieszkania ewentualnie informacji, czy jeszcze żyją, wszelkich informacji i relacji świadków dotyczących uśmiercania więźniów Zuchthaus Sonnenburg zastrzykami przez lekarza Erwina Seidlera i sanitariusza z rewiru chorych, a jednocześnie strażnika więziennego o nazwisku Władisław Tomczek.

Dariusz Wituszko
Naczelnik OKSZpNP w Szczecinie